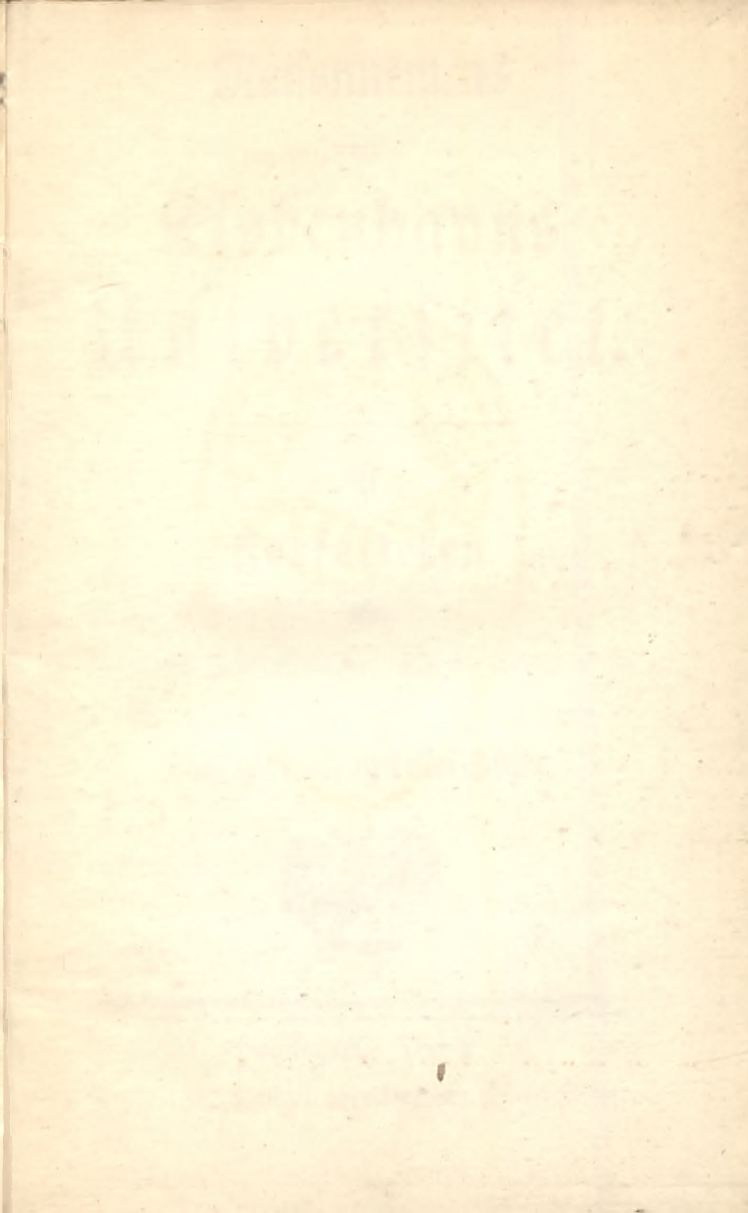
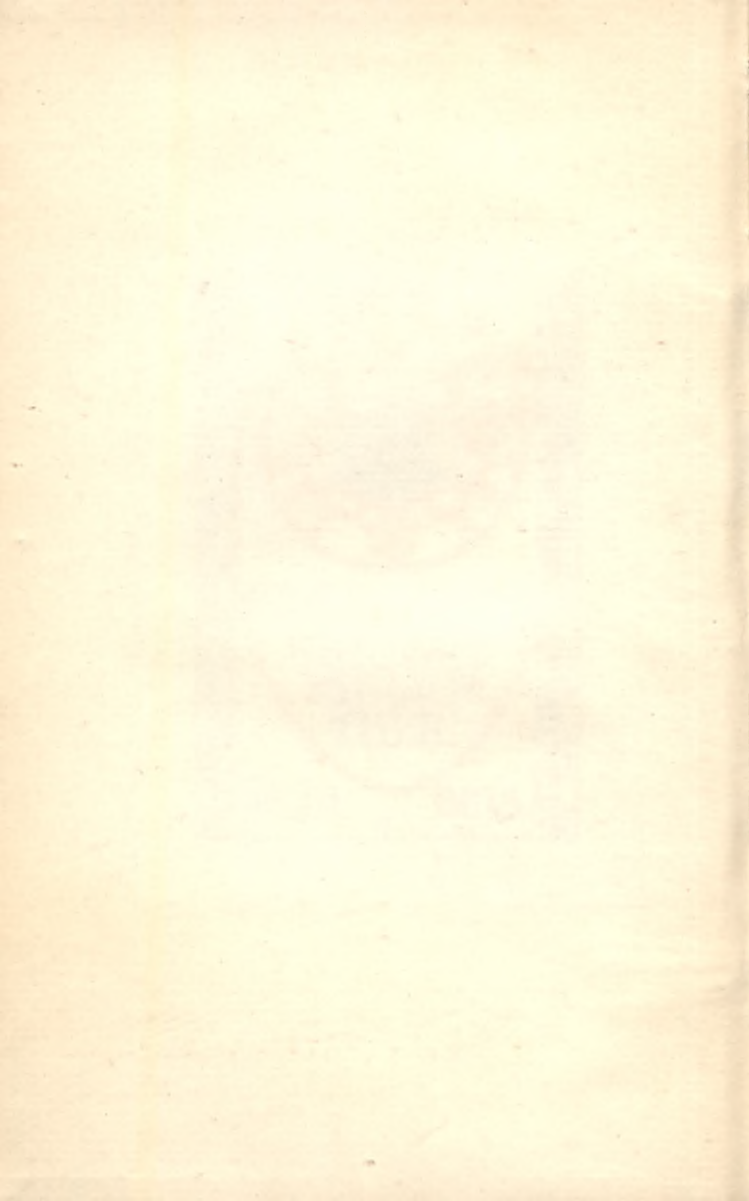

KIØBENHAVNS
RAADHUS
BIBLIOTHEK

EXLI # BRIS

Raisonnementens
over
Kiøbenhavn
Universitet.

Af
Forfatteren
Jac. Baden.
af

Upartisf Undersøgelse, om de academiske
Examina ere Videnskaberne og Lær-
dommen til Gavn eller Skade.

Helsingør, 1771.
Trykt i det Kongel. privilegerede Bogtrykkeri.

UNIVERSITY OF CHICAGO

1900

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

1900

UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

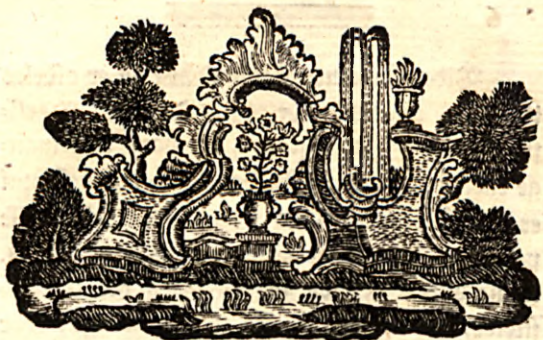
Fortale.

Jeg har kaldet disse Betragtninger over Universitetet, *Raisonnement*, og jeg faaer taale det, at man kalder mig selv *Raisonneur*. Men jeg onsker, man maa finde, at jeg ikke har *raisonneret* uden efter Grunde og Erfaring. Jeg har studeret ved Kiøbenhavns Universitet i mange Aar, og haft Lejlighed at sammenligne det med nogle tydske *Academier*. Hvad jeg ved denne Sammenligning har fundet, er det, jeg her fremlægger, og som jeg agter, ifald min Tid tillader det, at fortsætte, og end videre at forsøge med Betragtninger over vore *Gymnasier* og *Skoler*.

Med den Anledning vil jeg siden faae meer Lejlighed til at tale om den Plan, som *Philokalus* i sin smukke Afhandling om *Studerings* nærværende Tilstand og bedre Indretning har foreslaget, og om de Erindringer, som han tillige har giort mod nogle af mine

Forslag til de academiske Examiners Af-
 skaffelse. Imidlertid vil han allerede her
 finde adskillige Stykker af sin Plan beror-
 te og prøvede. Det skal være mig kiært,
 om han ogsaa vil aabne mig sine Tanker
 om de nye Forslage, jeg her har bovet an-
 gaaende Universitetet. Han skal finde, at
 det koster mig liden Overvindelse at opof-
 re et Indfald, naar jeg finder det ugrun-
 det; og jeg vil ansee det som et Beviis paa,
 at jeg har truffet det rette, naar en Mand
 af hans Indsigt og Erfaring samtykker
 det.

I det øvrige vil jeg bede at troe, at
 det aldrig har været min Aigt, at fornær-
 me nogen af Universitetets Lærere, af hvil-
 ke der ere mange, som jeg er meget forbun-
 den, og ingen, som jeg har det allerringe-
 ste udstaaendes med. Mit eneste Ønske
 har været, at see Studeringer satte i den
 Drift i mit Fædreland, at vi ikke meer
 skulde føle den ydmngende Forskiel imellem
 et dansk og et tydsk Universitet, som nu
 falder saa kiendelig i Øyne.

Om Videnskabers og Studeringers
Tilstand i Danmark.

Naar man kiender vor Universitets Forfatning, og betragter Videnskabernes og Lærdommens Tilstand i Landet, saa bliver man et Misforhold vaer imellem Landets Universitet, og Landets Oplysning, som paa den ene Side behager, men paa den anden opvækker Forundring.

Videnskabernes Tilstand hos os er aldeles ikke slet, naar man betragter den med upartiske Øyne. Jeg tilstaaer, vi have ikke mange eller store Originallærde; men disses Antal er i ethvert Land lidet, og deres Indflydelse paa den almindelige Oplysning ikke betydelig. Disse burde først og snarest søges ved Universitetet, og naar der ikke findes mange, bør man ikke undres over, at der ikke findes mange andensteds. Men lad os ogsaa ikke have mange Lærde, som have bragt det til en overordentlig Højde i Videnskaberne, som have udbredt en eller anden Videnskabs Grendser kienkelig, eller sat en mærkelig Periode i Litteraturens Fremgang! Vi have dog en Mængde vel oplyste Folk i alle Stænder; og iblant de Lærde mange vel studerede Mænd, som gjøre enhver sin Videnskab Ære. Man kan ikke med Billighed sige, at nogen Videnskab er gandske forfæmt hos os, og naar jeg sammenligner os i Indsigt og Lærdom med vore Naboer de Engleske, seer jeg slet ikke, at vi have Årsag at skamme os for vor Oplysning. Men det forstaaer sig, man bør ikke glemme det Forspring, som disse naturligviis fornede de deres Naboer med andre tidligere polerede Nationer have for os, og de fordeelagtige Omstændigheder, hvor-

under en stor og talriig Nation dyrker Videnskaberne, fremt for en liden og indskrænket.

Man kan ikke sige, at vi nogen Tid ere blevne staaende paa eet Sted i Videnskabernes Dyrkelse. Vi have stedsse rykket frem, og lige saavel som andre Folk tiltaget fra Tid til anden i Indsigt og Oplysning. Jeg troer, man vil finde en mærkelig Forskiel, naar man sammenligner Videnskabernes nærværende Tilstand hos os med deres Tilstand for 20 til 30 Aar siden. Man vil finde, at visse Videnskaber, som den Gang enten intet, eller lidet kiendtes, dyrkes nu med Flid og Lykke, og at vi i andre have vundet en kiendelig Tilvert. Man vil see, at den gode Smag i alle Videnskaber har tiltaget med stærke Skridt, og faaet en mærkelig Indgang hos Lærde af alle Faculteter.

Men det er Videnskabernes Tilstand, jeg roeser, og ikke Studeringers. Og at der er stor Forskiel imellem begge disse Ting, har den Mand, som under Navn af Philokalus har gjort mig den Ære at prøve min upartiske Undersøgelse om de academiske Examina, med god Grund erindret. Videnskaberne have steds været i Tiltagelse hos os, imens Studer-

ringer ere forblevne næsten paa een Fod. Fra Reformationen af indtil vore Tider har vore Studeringers Plan og Indretning været omtrent den samme. Vel har man i denne Tid. gjort Forandringer, og væsentlige Forandringer med vore Skoler; hvoraf nogle have været meget viselig udtænkte. Men de fleste og beste have aligevel sigtet til at reglere Skolernes Deconomie og at sørge for deres Midlers bedre Forvaltning; og de faa, som have havt Studeringers bedre Indretning til Hensigt, have ingen ret Nytte kundet gjøre, fordi Skolerne stode i saa nøye en Forbindelse med Universitetet, at, saa længe man lod dette urørt og i sin gamle Forsatning, maatte Skolevæsenet ogsaa omtrent blive det samme, det altid havde været. Og Universitetet lader det til, man har troet, var usforbederligt. Alting er derfor blevet der paa den gamle Fod i Henseende til Ungdommens Overhørelser, til Professorernes Forelæsninger, o. s. v. Man har troet, der behøvedes ikke andet for at holde Academiet i sin gamle Flor, end at erindre Professorerne Tid efter anden om at holde smukt deres aarlige Disputatser, og saa at forsyne Academiet med Lærere for et heelt Seculum.

Denne Misproportion imellem Videnskabers og Studeringers Forsatning i et Land bør ikke sette nogen i Forundring, som kiender de Grunde, Philokalus i sin Afhandling om Studeringers nærværende Tilstand og bedre Indretning har anført. Jeg lægger endnu til, at den store Communication, vi staae i med andre slesne Folk, i sær med de Tndske, tillader os ikke at blive længe uvidende om de Indsigter og Videnskaber, som dyrkes hos dem. Vi befænges snart med det Gode, de ene, saa vel som med deres Daarligheder. Vi have intet Mode-Academie i Kiøbenhavn; og dog faae vi de Tndskes Moder saa rigtig, som om der holdtes Forelæsninger over dem i Hovedstaden. Hvi skulde vi da ikke ogsaa faae deres Videnskaber? Vi faae dem rigtig, men ligesom Moderne, først, efterat de ere blevne gamle hos dem. Saaledes har efterhaanden den Wolffske og Dariesiske Philosophie, Naturhistorien, de oeconomiske og skienne Videnskaber passeret Elven, for at opslaae deres Boepæl iblant os, og der er Haab om, at den gode Smag i den hellige, saavel som profane Philologie vil udbrede sig med store Skridt, og vise sin Indflydelse saavel paa vore Prækestole, som paa vore Skoler.

Mangler ved Kiøbenhavn's Universitet.

1.) Den første og fornemste Mangel er, at Universitetet er anlagt i en Hovedstad. Men denne Mangel har allerede en anden Patriot forekommet mig i at beskrive, og jeg vil her alle ne laane hans Ord. (*) „Levemaaden er i saadan en Stad kostbar. Professorerne maae derfor lønnes vel; thi det, som de kunde vente at vinde ved deres Forelæsninger, er lidet. Den største Deel af de Studerende er fattig, og Stedets Levemaade gjør dem endnu fattigere. De nødes til at dele deres Tid imellem Underviisning i Borgerhuse og Professorernes Forelæsninger, og at undervise andre, imens de endnu behøve at undervises selv. Saadan en Stad har tusende Udspredelser baade for Lærere og Lærende. Jeg vil ikke tale om den Mængde offentlige Lustigheder og Fornøielser, som følge med Hoffets Nærværelse, saasom Comœdier, Masquerader, Concerter, o. s. v. thi disse adsprede meer Penge, end Tid, og man kunde gierne taale, at en Lærer saavel som Lærende, naar de begge havde anvendt Dagen vel, toge et Par Aftener om Ugen Deel i en anstændig Fornøielse. Men der ere andre Udspredelser, som ere endnu vigtigere end disse.“

„Pro-

(*) See Krit. Journ. for 1771. S. 76.

„Professorerne, hvis kiæreste Dmgang, end-
 og i deres Friheds og Fornøyleses Timer, bur-
 de være deres Tilhørere og Studenter, drages
 i en stor Bye i et tidsspildende Bekiendtskab
 med Familier af andre Stænder, hvis Tænke-
 maade og Levemaade fordærver dem. De ef-
 terabe diffes Pypighed, Forsængelighed, For-
 nøyleser. De lægge Bind paa at udmærke sig
 ved Tracteringer, ved Titler, ved Forbindel-
 ser, som kunne skaffe dem Anseelse, og tabe
 Smagen paa den Ære, som vindes ved Lær-
 dom, fordi den ikke paaafkionnes i deres Sel-
 skaber. De jage efter de Stores Yndest, og
 foragte de Studerendes. Og da de høye Colle-
 gier gemeenlig ere, hvor Hoffet er, saa stræbe
 de vel ofte at erhverve sig en Plads i disse, for
 at svinge sig over deres Stand, og afdrage sig
 saaledes alt meer og meer fra deres Stands For-
 retninger, som omsider blive dem væmmelige.“

„For de Studerende falder Emulationen,
 denne mægtige Drivefieder hos unge Gemntter,
 næsten gandske bort i en stor Stad, eller taber
 i det mindste meget af sin Braad. De ere her
 alt for meget blandede med Folk af andre Stæn-
 der, hvis Bene til Lykken, som ere forskiellige
 fra deres, forvirre og adsprede dem. De unge
 Men-

Mennesker faae alt for tilig Smag paa det, man kalder at giere sin Lykke, og i Stedet for i nogle Aar rolig at anvende al deres Tid og Omsorg paa at erholde Middelet dertil, nemlig Indsigt og Lærdom, jage de strax efter Øhemedet, og forledes let til at gaae de Krumvene til Lykken, hvoraf Hovedstaden stiller dem saa mange for Øyne. De blive urolige i Henseende til det Tilkommende, og tabe den stadige Sindsforfatning, som behøves til Studeringer.“

„Alle disse Uleyligheder falde bort ved en liden Øye. Levemaaden er der af sig selv lettere, og man kan ved Politicianstalter tvinge den, naar Stedet har sin største Næring af Universitetet. Professorer og Studenter udgiøre her et samlet Legeme: de dele deres Arbejder og Fornøielsen med hinanden, og ere hinandens bestandige Vægtene og Paapassere. Lærerne see sig ikke omgivne med andre Gienstande, end saadanne, som kunne minde dem om deres Pligter; og deres Flid og Bindskibeligbed bliver igien en vægtig Opmuntring for Ungdommen. Den slaviske Frygt og Hønsigtelse, hvormed mange af vore Studerende nu skue op paa deres Lærere, og den Haanhed, hvormed disse ofte see ned til en Student, tabes meget, naar

naar de, ved at blive hinandens fornemste Omgang, lære at kiende hinandens Fordele og Skrøbeligheder næhere. Thi hvem skal en Professor paa et lidet Sted omgaaes med, uden med sine Colleger og Tilhørere? Men Collegers Benskab varer ikke længe, og en Professors Tilflugt bliver omsider hans Studenter. Af disse gjør han sig Partier, og hans Anseelse og Fordeel vorer, jo stærkere hans Partie bliver. Vel er det os ikke ubekiendt, hvor mange Misforønelser og Ubehageligheder saadanne Partier forvolde ved Universiteterne i de smaae Steder; men det kan nu ikke anderledes være iblant de Lærde; og det skader heller ikke stort; thi de holde paa den anden Side saadant et Universitet i bestandig Liv og Munterhed, og bevare det fra en Dørskhed, som er skadeligere end den hidsigste Partieaand. Vi forbigaae andre Fordele i Henseende til Disciplinen og andet, som et Universitet paa et lidet Sted kan betiene sig af.“

2.) Docenternes Antal er for ringe imod de Studerendes. Et eneste Universitet i to Riger burde have en stor Mængde Studerende, naar disse søgte til Universitetet, allene for at studere; og da kunde et Antal af 14. til 16

Docenter ikke være tilstrækkeligt til at give de fornødne Forelæsninger i alle Videnskabernes Deele efter enhvers Tillid, Enst og Bestemmelse. Imidlertid kunde man lade det gælde med de tre øverste Faculteter, det theologiske, juridiske og medicinske, hvilke kunne synes at have et tilstrækkeligt Antal nok af Lærere. Men det philosophiske Facultet, som indbefatter saa mange og forskjellige Videnskaber, har ikkun een Lærer for hver Videnskab; og dette er meget for lidet. De Studerende maae have nogle at gaae i Balg i. Enhver Docent er ikke lige skikket til at erhverve sig de Unges Fortrolighed. En kan have Lærdom, men fattes Gaver til at lære: han kan være god til privat Raadsførsel; men, er han ene Docent i en Videnskab, seer det vist ilde ud for den allerførste Deel af hans Tilhørere. Og hvad! om en Videnskab til Ulykke har faaet en Lærer, som ikke er den voren, og ikke kan blive den voren; saa er det jo saa godt, som om denne Videnskab ikke lærtes ved Universitetet, naar den har ikkun denne eneste Docent. Desuden er det fornødent for Lærerne selv, at de have Rivaler, som kunne holde dem i Munterhed. Den ene maae frygte for, at den anden kunde berøve ham sine Tilhørere, spille ham sin Credit. Er der ikkun een Lærer i

en

en Videnskab, kan han altid være vis paa at beholde et lidet Antal af Tilhørere; han maae læse nok saa maadeligt eller skødesløst. Hans Ukyndighed eller Magelighed falder ikke saa meget i Øynene, fordi man har ingen dueligere eller flittigere at sammenholde ham med.

3.) Ikkun den halve Deel af de Lærere, som ere berettigede og forbundne til at lære ved Universitetet, læser virkelig. Jeg vil ikke sige, at de jo tilbyde sig at læse, og virkelig mene disse Tilbud meer, end det Løfte de aarlig giøre om at disputere V. D. Det er en Ænst at see vore aarlige Lectionscataloger. Efter dem at dømmes læses ved vor Universitet i alle Videnskabernes Dele. Der er næsten ingen Videnskab forglemt. I Deconomien, i Naturhistorien, i Statsvidensskaben, i de skionne Videnskaber, i alting tilbyde sig Mænd at læse, som jeg vist troer, kunde holde hvad de love. Men læser aligevel den halve Deel? Man besøge vore Læreres Høresale, og man skal finde lutter Tomhed hos dem, som ikke ere Examinatores, de maae for Resten være saa bekiendt-duelige Mænd, som de ville; men derimod Brimmel og Støy nok hos dem, som examinere, allerhelst naar disse forstaae Bene-Deconomien tilgavn. Hvad Nytte giøre

giøre nu de Mænd, som ikke examinere? Eller som ere beskikkede i Videnskaber, hvori der ikke examineres? Jeg veed vel, de ere undskyldte, at de ingen Nytte giøre; thi hvad kunne de giøre meer, end tilbyde deres Tieneste? Men er det ikke dog en Ulykke, at en slet Forsatning skal kunne undskyldes dem?

4.) De academiske Examina ere derfor en Hovedmangel ved vor Universitets Forsatning, som maa raades Bod paa, isald ikke den halve Deel af Lærerne skal blive i en ævig Inaktivitet, og den anden halve Deel ævig ssselsætte sig med at foredrage Videnskabernes første Elementer for den raæste Ungdom. Jeg taler nu ikke om den første Examen eller Depositzen; thi denne gaaer Academiet mindre an, end Skolerne, og her har jeg foresat mig at tale om Academiet. Det er ikkun den philosophiske og theologiske Examen, jeg har med at giøre. Jeg har allerede i min upartiske Undersøgelse o. s. v. venet disse Examiners Værdie, og viist, hvad skadelige Følger de have for Studeringer i den Forsatning, hvori de nu ere. Her vil jeg lægge endnu en anden Virkning til, som de have paa Professorernes Forelæsninger ved Academiet. Disse ere indrettede blot for Examina,

føl-

følger holdes ikke Forelæsninger i andre Kunds-
 skaber, end de, som profiteres til en Examen.
 Jeg har kiendt det theologiske Facultet, da der
 intet blev læst, af alle den theologiske Literaturs
 Dele, uden den blotte Dogmatik, og nogle
 Ascetiske Collegier over et og andet Stykke af
 det Nye Testament. Jeg kalder dem Ascetiske,
 endskjønt de udgaves for Exegetiske; men hver
 Time var en ordentlig Præken, saa god, som
 man kunde høre den i Kirken, kun at den var
 paa Latin; og paa denne Maade, erindrer jeg, at
 2, om ikke 3 Aar gik bort med at forklare de smaae
 Johannis Breve. Intet egentlig exegetisk Col-
 legium over nogen Deel af det N. T.! intet over
 Kirkehistorien! intet over den theologiske Mo-
 ral! intet over den naturlige Theologie! Jeg
 vil ikke tale om mindre væsentlige Stykker af
 den theologiske Literatur. Jeg taler om det theo-
 logiske Facultet fra den Tid, jeg kiendte det selv.
 Det kan have forandret sig i dette Stykke. En
 Cramer i det mindste kan umuelig indskrænke
 sig til Dogmatik og Ascetik. Men det maae ha-
 ve forandret sig saa meget, som det vil, saa be-
 griber jeg let, at Dogmatik maae blive de theo-
 logiske Professorers Hovedlæsning, saa længe
 den, og den allene kræves ved den theologiske
 Examen. Sin Dogmatik maa en Kandidat

vide, til hvad Karacteer han gaaer op. Den Eregetik, som kræves af ham, er ikke meer, end den, der kræves af en Kandidat til den første Examen; for dens Skyld behøver han altsaa ikke at høre noget Eregetisk Collegium.

Underledes var det heller ikke i den Tid, jeg kiendte Academiet, med det philosophiske Facultet. Logik og Metaphysik læstes, og i nogle Aar, om jeg mindes ret, over Baumeisters Definitioner. Af andre philosophiske Collegier vidste man intet. Derfor saae man ogsaa den Hunger, der var paa vore Studerende efter Philosophie, da Biskop Gunnerus begyndte at holde philosophiske Forelæsninger. Naturens Ret var en Hemmelighed, som maaskee nogle faa Lovkyndighedens Disciple havde faaet Lov at fige lidet ind i, men hvorfra de andre Faculteter indtil denne Tid vare gandske udelukte. I samme Forsatning var Naturvidenskaben, indtil Prof. Krasenstein kom til Landet. I Mathematiken torde man ikke være klog over nogle Bøger i Euclides; hvem, som vilde vide noget af den anvendte Mathematik, maatte oplede private Lærere, eller hielp sig, som han kunde, selv. Intet Collegium over Fædrelandets Historie, eller den almindelige Historie, eller

eller andre Nationers Statsforfatning! Horaz-
 zes Carmen-seculare og nogle Stumper af
 romerske Antiquiteter var vor latinske Philolo-
 gie; og den grædske bestod i nogle faa Timers
 Forelæsninger over Gesners Chrestomathie.
 Intet philologisk Collegium over det Nye Tes-
 tament; intet over de grædske Profanskriben-
 ter. Den orientalske Philologie giemmer jeg til-
 sidst, fordi den fortjener en Undtagelse. Stats-
 raad Kall maa man give den Lov, at han al-
 tid har holdt Forelæsninger, hvoraf endogsaa
 de, som ikke stundede efter en Examen, kunde
 have Nytte.

See! saaledes læses Collegier ved et Aca-
 demie, hvor man hører Collegier allene eller
 fornemmelig for en Examens Skyld. Det hjæl-
 per ikke, at man besætter saadant et Academie
 med de dueligste Mænd fra alle Verdens Hjør-
 ner. Den maadeligste Mand kan her gjøre den
 samme Nytte, som den allerdueligste. Han be-
 høver kun at vide lidet meer, end de, der slet
 intet vide, saa kan han forrette sit Embede saa
 got, som den allerbeste. Udfordres det, at
 han til Parade skal tilbyde sig i Lectionscatalo-
 gus at læse over Ting af en høyere Sphære;

det kan han ogsaa; thi han veed vel, at ingen let skal forlange af ham at opfylde sit Tilbud.

5.) Den Maade, hvorpaa Professorerne lønnes ved Universitetet, er slet ikke til Studeringers Opmuntring. Man tænke ikke, at jeg her vil bestride Professorernes store Indkomster, eller betage dem deres Jordegods. Nej, jeg seer ikke, hvad der med Billighed kan siges imod nogen af Delene. Hvilken Patriot kan misunde dem deres Bøndergods, naar man veed, at de Høylærdes Bønder leve og ansees som Herremænd ikke allene imod andre Proprietairers, men ogsaa imod Kongens Bønder? Naar den Maade, hvorpaa en Betient hæver sine Indkomster, er baade for ham selv den sikkerste, og for andre gavnlig, saa seer jeg ikke, hvorfor man skulde ønske den forandret. Og hvad Professorernes Indkomster selv angaaer, saa bør man ikke ansee dem for at være for store, saa længe man intet har imod en Toldinspecteurs, en Postdirecteurs, og flere kongelige Betienters Indkomster. Hvorfor skulde en lærd Mand ikke kunne leve ligesaa anstændig og bekvemmelig, som en anden kongelig Betient! hvi vilde man misunde ham, om han havde noget tilovers, til at anvende paa et Bibliothek, eller om han kunde

Kunde efterlade sine Børn noget? Herimod har jeg altsaa intet at erindre. Universitetet bør beholde sine Corpora. Men jeg troer, det havde været gavnligt, om man fra Begyndelsen af, i Stedet for 12 eller 14 Corpora (thi saamange, troer jeg, er der) havde ifkun ladet blive 6 eller 8 for 6 eller 8 af de fortienteste Professorer; og anslaget de øvrige Corpora Academica i Penge, hvoraf man havde taget ringere Lønninger til de andre Professorer. Man kunde paa denne Maade lønnet et større Antal Lærere, og lønnet dem alle. Nu har en Professor ved Academiets enten ingen eller gode Indkomster; de unge ingen, de gamle gode. Jeg taler her om Professores designati; thi de i nyere Tider beskikkede faa Professores extraordinarii, som lønnes for at docere ved Academiets, er en, i sig selv hyppelig, Indretning, som ikke vedkommer Universitetets Forsatning. Naar en Mand bliver designatus, har han som designatus, i mange Aar intet at leve af, uden det Haab, at han engang vil faae et got Levebrød. Dette Haab kan ikke glippe ham. Han ønsker sig ifkun et langt Liv, for at naae og nyde sit Corpus; og kan Maa-gelighed blive et Middel til at forlænge hans Dage, hvorfor skulde han ikke betiene sig der-

af? Men det værste er, at hans ældre Colleger have det samme Middel i Hænder til at forlænge deres. Saadan en Mand savner det største Motiv til Flid og Stræbsomhed; thi han veed, at han med de største Fortienester dog ikke naaer tiligere til Corpus, end Lykken vil, og at han uden al Fortieneste naaer dertil engang, naar han først er i Louren. Det torde derfor vel hælde sig, at mangen Professor var i sit 40de Aar, da han fik et Corpus, ligesaa vidt i sine Videnskaber, som han var i det; 25de, da han blev designatus. Hvor Anciennitet bliver anseet for Fortieneste, og berettiger en Mand til større Ære og Belønninger, end andre; der kan den største Dosmer have Haab om at dree en fortient og æret Mand: han behøver kun at sfaane sit dyrebare Liv for megen Hovedbrud og Nattevaagen.

6.) Dette Uhyre af Anciennitet, for hvis Skyld mangen Duelig har forbandet sin Ungdom, og mangen Dosmer drevet Ufaunderie med sine graae Haar, giver mig Anledning til at tale om en anden betydelig Mangel ved Universitetet i Henseende til Professorernes Beskikkelse. Philokalus kalder det „en forskrækkelig Indretning med Professorer, som ere designati til alle Videnskaber uden Forskiel.“ Han har

har Ret. Men jeg holder denne Indretning ikke saa vel forskrækkelig deri, at der ere Professore designati til alle Videnskaber uden Forskiel, som deri, at en Mand designeres til at nyde et got Levebrød om 10 eller 20 Aar, enten han imidlertid gjør sig værdig til at beklæde det, eller ikke, og enten der imidlertid ved eller uden for Academiet findes en anden Mand, som er meer skicket og værdigere til at nyde den ledige Profession, end den designerte Professor. Thi, man maa tilstaae mig, at en Mand kan i sit 24de Aar fortjene at være Professor, og ikke fortjene at være det i sit 40de, naar han fra det 24de til 40de Aar har lagt sig paa den lade Side af Mangel paa Opmuntring, og fordi han vidste, at den Belønning, han havde i Sigte, ikke kunde glippe ham. Har han derimod ikkun et indskrænket Haab, maae han være bange for Rivaler baade ved og uden for Academiet, som ved foresaldende Vacancer kunde støde ham fra hans Haab; saa vil han søge at gjøre sig ligesaa duelig til at nyde et Corpus Academicum i sit 40de Aar, som han var duelig og værdig til at komme ind i Professorernes Orden i sit 24de; og var da en uduelig Mand i sin Ungdom sluppet til at blive Professor, saa fik man Tid til at lære at kende ham;

han fik da at lade sig nøye med den liden Løn, han havde faaet fra Begyndelsen, og man kunde ved foresaldende Vacance af et Corpus give det bort til en meer fortient Mand. Men nu maa en Designatus i Kraft af sin Bestalling have det vacante Corpus, enten han fra sin Designations Tid af har lagt i Dvale, eller viist sig ved Flid i Skrifter og Forelæsninger. Og er imidlertid paa et andet Sted en anden Mand opstaaet, som den vacante Profession aabenbar bedre kunde være tient med, saa hjælper det ikke; denne maae nøyes med tomme Berømmelser, naar den anden gaaer af med Belønningen. See! det er den store Fejl ved de academiske Designationer. Men for Resten seer jeg ikke, hvad det kunde skade, om et Professorat i Mathematiken tilfaldt en Lingvist, eller et i Philologien kom til en Mathematicus; naar kun ikke en Lingvist var nødt til, fordi han kaldtes Prof. Mathem., at læse i Mathematiken, eller en Mathematicus, fordi han kaldtes Prof. lingvarum, at læse i Sprogene. Ved Academiet i Leipzig er den samme Indretning, om jeg veed ret; men den gjør der ingen Skade. En Professor kan der ogsaa ofte bære Navn af en Videnskab, hvoraf han intet forstaaer; men han forstaaer dog noget,

og han læser i det, han forstaaer, og overlader til en anden af sine Colleger, der har lagt sig efter den Videnskab, som han bær Navnet af, og bær maaskee Navnet af en anden, som den første har lagt sig efter, at læse i den, han forstaaer. Saaledes bliver ingen Videnskab tom, men enhver læser i det, han har Indsigt i, ubekymret om, hvad han kaldes. Naar det var saaledes ved vor Universitet, saa skulde det ikke have saa megen Skade, at Professionen i det grædske Sprog var faldet til en Mand, som forstod meer af politiske Videnskaber, end af det grædske Sprog. Thi Manden havde da gjort Nytte med den Videnskab, han forstod, og overladt til en anden af sine Colleger at holde Forelæsninger i det Grædske. For de Studerende havde det jo været det samme. Men naar de Docerendes Antal er saa indskrænket, at der ikkun er een eneste Docent bestemt til at læse i en Videnskab, og en anden, som har lagt sig efter samme Videnskab, ingen Belønning kan finde ved Academiet, med mindre han skal tage den fra den første, saa opstaae saadanne Uordener, som de, Philokalus klager over, og saa er det vist nok slet bestilt med Universitetet. Men lad os affkaffe de academiske Examina! Lad os opmuntre de unge Magistre og

Decani til at vise sig ved Forelæsninger og Skrifter! . Lad dem see Haab for sig at blive Professorer med ringere og større Løn, alt som de vise Fortienester til! Lad os afskaffe disse Designationer, som støde den gamle Dosmer frem, og gjøre at den vittige Unge forfalder til Dovenskab! vi skulde da ikke mangle Docenter i alle Videnskaber ved Universitetet, eller være angst for, ifald en Professor i en eller anden Videnskab gaaer af, hvorledes vi skulde faae hans Plads besat.

7.) En Patron for et Universitet kan gjøre Videnskaber og Studeringer stor Nytte, naar han er en Herre af en udvidet og opløstet Siel, som har en almindelig Kierlighed for alle Videnskaber, og ingen Prædilection for visse, hvilke han paa de andres Regning søger at bringe i Benret: Naar han har Forstand og Myndighed nok til at holde Lærerne ved Universitetet i tilbørlig Respect, og Mod nok til at afvise alle de vindeslyge Forflage, og alle de nedrige Smigrerier, hvorpaa de Lærdes Egennytte er saa vittig. Men anseer han sig som Aldermand for et Laug, hvis Pligt det er at handthæve alle de Rettigheder og Bedtægter, som Universitetet har anmasset sig paa andre Societeters

og paa det Almindeliges Bekostning: troer han, at en Professorson kan blive Professor med ringere Dueligheder, end en anden, fordi han er en Laugsbroders Søn: misbruger han sin Post til at befordre sine udelige Clienter: — saa bort med ham! Studeringer behøve ingen Oudermand.

Jeg har saaledes anført de Mangler, som jeg holder for de væsentligste ved vor Universitet. Jeg vil nu ogsaa have nogle Forslag til deres Afhjælpning.

Om Universitetets Forflytning fra Hovedstaden.

Unskeligt var det vist nok, at Universitetet kunde forflyttes fra Hovedstaden. Deri troer jeg, at alle de ere enige, som kiende de mangfoldige Hindringer, der ligge i Veien for Studeringers Drift i en stor Stad, og derimod hvilke Opmuntninger der ere i en liden Bye til at dyrke den. Man holde allene vor eget Ridderacademie i dets gode Lieder mod Kiøbenhavns Universitet. Jeg troer, Sorø Academie har fra dets Fornøelse af allene udrettet mere got, jeg mener, udbredet meer Indsigt

og

og Oplysning, og dannet fleer Subjecter, end Kiøbenhavns Universitet, naar jeg ved Universitetet forstaaer dets Lærere, i dette og forrige Aarhundrede. Og dette siger jeg, saa langt fra at gjøre Ridderacademiets Lærere nogen utidig Compliment, som at fornærme Universitetets Lærere. Jeg troer, disse skulde, som de ere, og som de altid have været, udrettet det samme som hine, naar de havde været i deres Forsatning. Det er ikkun Forsatningen, jeg taler om, og i sær Stedet. Man maa gjøre saa mange Forandringer som man vil, med Kiøbenhavns Universitet. Det kan gandske vist ved fornuftige Forandringer forbedres meget; men blomstre vil det dog aldrig, saa længe det ikke forflyttes fra Hovedstaden. Her er ikkuns Spørsmålet, om saadan en Forflytning for Omkostningernes Skyld er gjørlig? Og i fald man vidste Udveie til de fornødne Omkostninger, om det da ikke var gavnligere for Videnskaberne, at oprette et gandske nyt Academie ved Siden af Kiøbenhavns, for at ophæve det for Studeringer saa skadelige Monopolium, som Kiøbenhavns Universitet hidindtil har, og at befordre en nyttig Concurrence imellem de Lærde. Disse Fordele ere vist nok høyst vigtige. Men uden at tale om, at Bekostningerne af

et

et gandske nyt Academie vilde blive langt større, end de, det gamles Forslytning skulde udfordre; saa befrygter jeg, at Bekostningerne paa det nye Academie vilde være spildte, saa længe man lod Kiøbenhavns Academie blive i Kiøbenhavn. Dette vilde betiene sig af sine gamle Rettigheder, af sine herlige Stipendier, af sin Nærvarrelse ved Hoffet, til at underminere sin Rival. I Dag eller Morgen vilde det faae en mægtig Patron, som holdt det for Aldermands-Pligt at bringe det gamle Academie i Behret paa det nye Academies Undergang. Seer man ikke hvad som skeer med Sorø? Skulde dette Academies Forsald ikke for en god Deel være at tilskrive Moderacademiet? Jeg vil ikkun nævne een Omstændighed, som er mig bekendt; de som kiende Sorø-Academie nøjere end jeg, vide maaskee flere. Ingen Adelsmand kan tage Sæde i Højeste-Ret, førend han har underkastet sig en Examen i Lovkyndigheden. En ypperlig Anordning! Men det er ikke nok, at han underkaster sig denne Examen ved Riddersacademiet, at han der befindes dygtig til at forlade Academiet for at tiene det Almindelige. Han skal paa nye udstaae en Examen af Universitetets Lærere. Det er at sige, han skal begynde at studere paa nye igien, efterat han har fuldendt sine Studeringer ved et velindrettet og vel

vel forsynet Academie. Saa bliver Adelsmanden da heller ved Universitetet, og studerer der med alle, som han kan, end underkaster sig en dobbelt Examen. — Og saaledes taber Ridderacademiet sin Søgning og sin Anseelse ved disse Laugsprincipier.

Nej! naar man veed Udveie til et af Dele, saa bør Universitetet i mine Tanker snarere forflyttes, end et nyt oprettes. Men derfor er jeg ikke imod et nyt Academies Oprettelse, naar vore Financer engang kom i den lykkelige Forsatning, at de taalede denne Udgiwt. Kun for det første var det vel raadeligst, naar noget skulde gøres, at forflytte Academiet. Men jeg seer meget vel de store Vanskeligheder, som møde ved dette Forslags Iværksættelse. Det er ikke allene Bekostningerne, der affrække, endskient disse vist nok vilde blive meget anseelige. Men umueligt burde det ikke være at tilveiebringe dem. Har en Hertug af Mecklenborg, blot til Trods for sine Landstænder, kunnet i vore Tider oprette et nyt Academie; hvi skulde da en Konge i Danmark, som har ubundne Hænder, og sit hele Folks Ønsker for sig, ikke kunne forflytte et gammelt? Dog! Pengene at udfinde til saadan en Indretning, overlader jeg til andre, som kiende til vor Universitets

oekonomiske Forsatning meer end jeg. Jeg troer vist, de maatte kunne findes, naar det først blev Alvor at søge dem. Men det, som meest affkræfter mig, er den Ustadighed, som spores hos os i alle gode Anlæg, den Uredelighed og Søvnagtighed, som findes saa ofte hos dem, der betroes til at udføre vigtige Forslage. Skulde det Forslag, jeg her taler om, betroes saadanne Folk til Jværfsettelse, som lode det ligge paa Halvvejen, naar en Deel Penge allerede vare anvendte derpaa, som ved uredelige og egennyttige Betragtninger lode sig forsinke i deres Foretagende: saa gid jeg aldrig havde tænkt paa det! saa gid mine Blade aldrig komme for de Personers Dyne, som kunne billige Forslaget, og vide Midler til dets Jværfsettelse! Man siger, at Dannemarks Ulykke har været Projectmagere, og man har ikke gandske Uret. Men man burde tillige ikke glemme at sige, at mange Gange ere de nyttigste Forslage blevne ikke alleene frugtesløse, men ogsaa skadelige, fordi man har maattet lade dem udføre ved dorkke, uredelige og nedrige Folk. Projectmageren har altid maattet bære Skylden for Forslagets Udfald, fordi det er mageligere at sige: Projectet duer intet, end at undersøge og opdage alle de hemmelige Kenker og Skiodesløsheder, hvorved det beste Project kan gøres unyttigt.

Mit

Mit Forslag er da: at forlægge Kiøbenhavn's Universitet til en Egn, hvor Levemaaden er lettere og tarveligere, Sæderne simplere og renere, og Udspreddelserne færre, end i Hovedstaden. Man kunde tillige vælge en Bye og Egn, som havde faa Næringsveie, og som ved et Universitet kunde hjælpes i Beyret. I Sielland er Levemaaden næsten allevegne dyr, fordi Hovedstaden opsluger alle Levnetsmidler, og betaler dem dyrt. Thien kunde i Henseende til Levemaaden være bequemmere, og i Odense fandt man allerede et lidet Anlæg i det der værende Gymnasium, som kunde lette paa Bæfostningerne. Men Odense er allerede for stor en Bye for et Academie, og den vilde blive endnu større ved dette. Jo mindre Bye, og jo længere fra Hoffet, desto bedre for Universitetet. I mine Tanker maatte man søge en liden Bye op i Jylland paa Grendserne af Slesvig, eller maaskee i Hertugdømmet Slesvig selv, hvor man kunde lægge Academiet hen. Man vilde der, foruden de omtalte Fordele, ogsaa naae denne, at man maaskee da kunde bevæge de Holstenske Studenter til at besøge det Danske Academie med meer Billighed, end de nu gjøre. Dette vilde blive en anseelig Binding for Landet, og holde en stor Kapital inde, som nu aarlig ved de Holsteenske Studenter, som

beføge fremmede Universiteter, gaaer ud. Det holsteenske Landsmandskab er det største ved de fleste tyske Academier. Men det er troeligt, at Holstenerne vilde ligesaa gierne søge til et dansk Academie, naar det laae belejligere for dem, end Kiøbenhavn: og naar de kunde lære det samme der, som i Tyskland, saa seer jeg ingen Ubillighed i, at nøde dem til at opholde sig i det mindste i nogle Aar ved det danske Academie, ferend de renste udenlands. Sproget burde ingen Hindring giøre; thi det danske Sprog forstaaes næsten overalt i Slesvig, endog mange Steder, hvor det Tyske prækes; og Holstenerne kunde gierne lægge sig derefter. Sproget fortjener det vel; og maae de danske Studenter som gaae til tyske Universiteter, lægge sig efter det tyske Sprog, for at forstaae de tyske Forelæsninger; hvi kunde man ikke gierne anmode Landets Undersaatter at lægge sig efter Landets Hovedsprog? Men, om man endelig holdt dette for ugierligt, kunde man da ikke beskikke nogle tyske Professorer i alle Faculteter ved Academiet? Der vilde vel endog af Landets egne Børn blive dem, som vare skikede, eller kunde giøre sig skikede til at holde Forelæsninger i begge Sprog. Og hvad? om man forshyttede det hele Gymnasium i Altona

berhen? det gjør dog, hvor det er, liden eller ingen Nytte, men forenet med Academiet kunde det gjøre megen. — Og siden jeg taler om et Gymnasium, som gjør liden Nytte, falder mig naturligtviis vor danske Gymnasium i Odense ind, vor Seminarium Fridericianum i Bergen, vor Schola illustris i Herlufsholm: skulde man ikke kunde anvende de Capitater, som ere henlagte til disse Stiftelser, og som nu gjøre saa liden Nytte, til Academiets Forflytning? — Dog Penge at skaffe sammen, overlader jeg til andre, som kiende de mangfoldige Legater, der hist og her ere henlagde til Studerungens Forbedring. Aldrig troer jeg, de kunde bruges bedre, end til dette Forlags Jværfsettelse.

Imidlertid seer jeg let, at denne Hovedforandring med Kiøbenhavns Universitet for det første ikke vil gaae for sig; og dog vilde jeg nedig, at man skulde opgive alle andre nyttige Forandringer, fordi denne Hovedforandring ikke endnu og førend vore Financer komme i en bedre Forsatning, kan finde Sted. Jeg vil derfor forlade denne søde Drøm om et dansk Academie paa Grendserne af vor Konges tydske Stater, og allene foreslaae saadanne Foran-

drin-

dringer, som bør kunne finde Sted, endog om Universitetet aldrig forflyttes fra Kiøbenhavn.

Forstlage til Forandringer med Universitetet i Henseende til Lærernes Antal, Beskikkelse, og Lønning.

Saalænge Kiøbenhavns Universitet skal beholde sit lærde Monopolium, bør det i det mindste, som andre Societeter, der have Monopolium, holdes til at forshne sig med saa tilstrækkeligt et Antal af alle Slags lærde Bahrer, at enhver Liebhaber efter sin forskjellige Smag, Tilbønelighed, Tid, Alder, Egensindighed o. s. v. kan blive tilfredsstillet. Det er ikke nok, at der holdes en Lærer for hver Videnskab, om han ogsaa er den dueligste Mand. Ikke nok f. Ex., at der er en beskikket Lærer i Mathematiken, ont han og besidder lige sikker Indsigt i alle Mathematikens Dele. Han kan dog ikke læse over alle mathematiske Videnskaber paa een Gang, i eet Aar; han kan ikke vælge de Timer, som ere alle lige beqvemme; han kan nu og da forhindres ved Rejser, ved Sngdom, ved andre Tilfælde: og da bliver altid et Antal af Mathematikens Elskere forlegen, og maa føle Følgerne af Monopolium. Det er ikke nok,

at Academiet er forsynet med gamle Lærere; det maae ogsaa have et Antal af unge, ikke allene for at afløse de gamle, men ogsaa for at holde dem muntre og aarvaagne, for at hindre dem fra Lunkenhed og Stolthed, og at nede dem til at bekymre sig om Videnskabernes Tilvæxt, om Smagens Forandring i en og anden Videnskab, fra Tid til anden. Det er ikke nok, at det har nogle vel afslagde Lærere; det maae have andre, som ere slettere afslagde, og som ved Flid kunne tiene sig frem til bedre Belønninger.

I mine Tanker burde et Academie som Kiøbenhavn, naar det skulde blive det eneste i to Riger, ikke have et mindre Antal af Lærere, end imellem 40 og 50. Men ved Lærere forstaaer jeg ikke allene dem, som bære Navn af Professorer, ikke allene dem, som bære Navn af Professorer i en vis Videnskab: jeg forstaaer derved enhver, som virkelig holder Forelæsninger ved Academiet, han maae nu kaldes Professor, Doctor, Magister eller Decanus. Af Professorerne burde ikkun være tvende Klasser, ordinarii (ordentlige) og extraordinarii (overordentlige). Af ordentlige Professorer skulde det theologiske og juridiske Facultet have hver 3, og det medicinske 4, og i
det

det philosophiske Facultet bleve følgende 10 Professorer, som hver bare Navn af en vis Videnskab; saasom 1 i den latinske Beltalenhed, 1 i det grædske Sprog, 1 i de orientalske Sprog, 1 i Mathematik, 1 i Astronomie, 1 i Physik og Naturhistorie, 1 i Deconomie, 1 i Historien, 1 i Philosophien, og endelig 1 i det danske Sprog og i de nordiske Antiquiteter. Tilsammen 20 Professores ordinarii. Disse 20 Professorer skulde udgiøre det academiske Raad, være Consistoriales, og styre Universitetet. De bare vel Navn af et vist Facultet eller en vis Videnskab; men derfor havde de dog intet Monopolium: jeg vil sige, de skulde vel holde Forelæsninger i den Videnskab, hvortil de vare kaldede, men derfor kunde de ikke forbyde andre at læse i den samme, heller ikke vare de selv bundne og indskrænkede til denne Videnskab allene. Harde s. Ex. en Profes. Juris lyst at læse et Collegium over en latinsk eller grædske Autor, skulde det ikke formenes ham; ligesaa lidet skulde det formenes en Professor i det latinske Sprog at læse over de romerske og danske Love.

Uf overordentlige Professorer kunde i et hvert af de 3 øverste Faculteter være 1 eller 2,

og i det philosophiske Facultet 5 til 6. Disse bare vel Navn af extraordinarii; men det Navn var ikke, som nu, en blot Titel. De vare virkelig ved Gage bundne til Academiet, og pligtige til at holde Forelæsninger; kunde ogsaa, naar de selv havde Lyst dertil, gjøre sig Haab om engang at blive ordinarii. De kunde tages deels af de ved Academiet docerende Doctores, Magistri og Decani, deels af Embedsmænd i Staden, som havde Lyst og Gaver til at docere; men disse kunde da ikke have Haab om at blive ordinarii, med mindre de vilde nedlægge deres Embede.

Professorernes Antal, de virkelig docerende Professorers Antal blev saaledes stedse imellem 30 og 40. De øvrige Docenter bestode i unge Doctores, Magistre og Decani, som deels understøttede ved academiske Stipendier, deels allene i Haab om engang at blive Professorer, holdt private Forelæsninger, for hvilke de lode sig betale. Foruden disse burde Universitetet være forsynet med lønnede Lærere i de fornemste levende Sprog, saasom Engelsk, Fransk, Tjdsk og Russisk.

Hvor saadant et Antal af Lærere skulde komme fra, er ikke vanskeligt at sige. De unge Doctores og Magistri Docentes komme af sig selv, uden al anden Opmuntring, end Lust til at lære, til at viise sig, til at befordres. Man rydde ikkun alt det af Benen, hvorved de gamle Lærere kunne undertrykke de unge, og hindre dem fra at viise deres Dueligheder; saa vil man snart see en Mængde unge Docenter opstaae, som skulde kappes med de gamle om de Studerendes Biesald, og holde disse i bestandig Narvaagenhed. Belønninger behøvede man ikke at udtænke for dem, andre end de, de selv kunde skaffe sig ved deres Flittighed. Men, da man dog allerede har et Slags lønede Docenter ved Academiet, jeg mener Decani ved Communitetet, saa var det godt, at disse bleve giorte saa brugbare for Academiet, som muligt. Jeg er enig med Philokalus i at afskaffe Disputeerøvelserne paa Klosteret, og i det Sted at giøre Decani til Raadgivere og Ledere for de unge Studerende, som nyde dette Stipendium, om hvis Studeringer, Læsning og Levemaade de burde nøye underrette sig, og i visse Maader være ansvarlige derfor. Men jeg seer ikke, at man derfor behøvede at forøge deres Løn, eller bebyrde Communitetet med nye

Udgiøfter til Decani. De ſkulde dog ikke være paa Kloſteret meer end den ene Time om Dagen, ſom de nu her være der, og det Arbejde, de ſik, vilde, tænker jeg, blive dem behageligere, end Diſputeerøvelſerne. Men for at være forſi'ret om, at Blinde ikke undertiden blive Blindes Ledere, ſaa vilde jeg tillige, at Provſten paa Communitetet, ſom for ſit vigtige Embeds Skyld altid burde være Profeſſor enten extraordinarius eller ordinarius ved Academi'et, holdt private Forelæſninger for ſine Decani, hvori han underrettede dem om den beſte Studeremaade, med Henſigt og Anvendelſe paa de Fejl, ſom han havde mærket, at en og anden af dem havde begaaet paa Kloſteret. Thi, jeg vilde, at, naar Diſputeerøvelſerne paa Kloſteret affkaffedes, Provſten da ſelv ingen Commensales ſkulde beholde, men alle ne være forpligtet til i den Time, da Decani vare forſamlede paa Kloſteret, at gaae fra det ene Bord til det andet, høre hvad der foretoges, ſige ſine Tanker ved given Lejlighed, og i ſær bielægge de Tviftigheder, ſom af forſkiellig Tænkemaade og Smag kunde opſtaa' imellem en Commensalis og hans Decanus; thi omendſkiønt man ikke diſputerede in forma, ſaa venter jeg dog, at mangen venlig Strid vilde

vilde foresalde; og da var det godt, at en Mand var tilstede, der kunde anses som Lærer baade for Decani og Commensales. — Men hvad? om Professore extraordinarii selv skulde finde sig tiende med at være Decani, for at nyde dette lidet Stipendium med til Hjælp til deres smaae Lønninger; da vilde vist nok Communitetet med Tiden gjøre Nytte; men det forstaaer sig, de maatte gjøre Skiel derfor, saa godt, som en anden Decanus.

Professorernes Antal var vel ikke heller vanskeligt at bringe til Bæne, uden noget nyt Fond til at lønne dem. Man behøvede ikkun at bruge det Fond tilgavns, som allerede er henlagt til Universitetets Lærere. Hvad dette Fond tilsammen udgjør, veed jeg ikke; men det veed jeg, at Studii-Skatten, som bruges til at lønne consistoriales, beløber sig allene aarlig over 6500 Rixdaler. Deraf kunde lønnes 8 Professore ordinarii med 800 Rdlr. aarlig. Naar jeg nu regner Jordegodser, Tiender og andet, som er henlagt til et Corpus Academicum, hvoraf der vel i det mindste ere 12; saa venter jeg, at enhver af de 12 ældste Professore ordinarii kunde nyde aarlig 1000 Rdlr. Løn, foruden frie Boelig, og

der endda paa hvert Corpus Academicum skulde saameget tilovers, at Professore extraordinarii kunde faae aarlig 200 til 300 Rdlr., hvormed, jeg troer, de vilde ladedem nøye, i Betragtning af, at de tilig kunde komme til at høve denne Lønning, at de kunde gjøre sig Haab om at ascendere til bedre Lønninger, og endelig at de derhos kunde have enten Decanater paa Klosteret, eller Præsteskald ved Hovedkirkerne, eller Advocaturer ved Retterne, eller Physicater i Hovedstaden. Og skulde Fondet ikke række til at lønne de 8 yngste Professore ordinarii med meer end 600 Rdlr.; saa troer jeg, de lode sig ogsaa for det første nøye dermed, naar de kunde have vist Haab om, som de burde have, ved Afgang at rykke op i de bedre gagerede Professorers Lønninger. Man maae altid erindre, at jeg ønsker Academiet sat i saadan en Forsatning, at Lærerne kunde fortiene noget ved deres Forelæsninger; ved hvilket Tilstød de da altid skulde kunne forsøge deres Indkomster.

Men skulde Universitetets Lærere lønnes paa denne Maade, saa maatte det Fond, sent er henlagt til dem, det maa nu bestaae i Fordegodser, Tiender, Skatte eller andet, alt-

sam-

sammen gaae i en fælleds Casse, hvoraf ved Communitetets Deconomus, eller Academiets Forvalter, blev udleveret aarlig eller kvartalvis til enhver Professor i rede Penge, hvad han var ansat for at nyde. Universitetet beholdt saaledes sine Jordegodsfer og Tiender; men enhver Professor tabte dem, og fik i deres Sted rede Penge. Skulde da ved Tidernes foranderlige Kornpriser noget ske aarlig over af det hele til Universitetet henlagte Fond, efterat Professorernes Lønninger vare udbetalte; saa kunde dette aarlige Overskud enten reparteres paa enhver Professor i Proportion af hans tillagte Gage; eller, om man saa syntes, kunde det henlægges til at giere et nyt Fond, for med Tiden at lønne nye Lærere, i Fald de behøvedes, eller at forbedre de andres Lønninger.

Jeg har hidindtil ikkun talt om Universitetets eget Fond, og formodet, at det allerede skulde findes tilstrækkeligt til at lønne det fornødne Antal af Lærere. Men om det ogsaa ikke skulde findes gandske tilstrækkeligt, har man da ikke ved Charlottenborg to offentlige Lærere, den ene i Naturhistorien, den anden i Deconomien? og hvad Ubillighed var der i, at drage disse Mænd ind under Universitetet, hvor de uden

uden Tvivl kunde giøre større Nytte, end ved Charlottenborg, eller, hvilket er det samme, at drage deres Venninger ind i Universitetets Fond, og lade dem tiene til at underholde et Par Professorer? har man ikke ved samme Charlottenborg en Maitre i Mathematiken, en anden i det franske Sprog? eller i det mindste Løn til dem? Skulde disse ikke ogsaa kunne lære ved Universitetet? — Sprogmeistere kunde det vel ikke fattes paa i en Hovedstad, hvilke for en liden tillagt offentlig Besoldning bleve især til de Studerendes Tjeneste. Jeg vil ikke tale om de store Fonds, som ere henlagte til vore lidet frugtbringende Gymnasier i Odense og Altona, og som uden Ubillighed kunde anvendes til Universitetets Forbedring, naar de ikke maatte bruges til dets endnu nyttigere Forsyning.

Naar da Academiet var forsynet med det tilstrækkelige Antal af Lærere, naar Lærerne vare afslagne saaledes, at de kunde arbejde uden Nærings Bekymringer; saa kom det allene an paa, at tage den Plan i at beskikke Lærere til Universitetet, hvorved man kunde forsikre sig om at faae de dueligste Subjecter. At designere et ungt Menneske 10 Aar og længere i

For=

Forvejen til en ubestemt Videnskab med en bestemt Løn, er en af de uhykkeligste Maximer, som en Universitets Patron kunde falde paa, og en Misbrug, som viiser, hvad Skade en Patron kan giøre Academiet. Alle Designationer, bestemte og ubestemte, bør for ævrig ophæves, og de Professorer, som allerede have Designation, bør enten befordres til andre Betænelser, naar man kiender andre Mænd, som vare dueligere end de, til at tiene ved Academiet, eller, naae man ikke tvivler om deres Duelighed, gjøres til Professorer med Løn, enten overordentlige eller ordentlige, efter deres Fortienesters Grad. Al Anciennitet bør settes til Side, og ikke tages i Betragtning, uden hvor Dueligheder i alle Maader ere lige. Intet Professorat gives bort, førend det virkelig er ledigt, og da vælges det dueligste Subject, som kan findes, det maae være ved Universitetet, eller uden for samme. Prof. extraord. bør ved foresaldende Vacance iblant ordinarii ikke forbiegaaes, naar de som extraord. have læst med Biesfald, eller giort sig bekiendte ved Skrifter; men for Resten bør de aldeles ikke ansees som designati; og det bør kunne være mueligt, at en kan blive extraordinarius sin Livstid: ja, naar et Prof. extraord. har et andet Embede tillige,

bør

bør han ikke blive ordinarius, uden at resignere dette sit Embede. De unge Studerende, som give tilig Beviis paa, at de kunne blive duelige Universitets-Lærere, bør man i sær have et vaaget Øye over, at man hverken ved at give dem for hastig de største Belønninger, heller ikke, ved at lade dem staae tilbage for deres Ungdoms Skyld, svækker deres Flid og Iver. At have, som Magister, Decanus eller Doctor docens holdt Forelæsninger med Biesfald, at have erhvervet sig Studenternes Yndest, bør ansees som en større Fortieneste til at erlange et Professorat, end at have Professorernes, ja selv de Stores Yndest; og en Professorson bør for alting intet Fortrin have til at blive Professor, end det en større Duelighed giver ham.

Videre om de academiske Examina.

Vi maae forsynne Academiets med saa mange og saa duelige Lærere, som vi vil; vi maae lønne og beskikke dem paa hvad Maade, vi vil — saa længe de academiske Examina blive paa den Fod, de ere, saa sette vi altid en stor Deel af Lærere, nemlig alle dem, som ikke ere Examinatores, i en evig Uvirkosomhed, og en endnu større Deel af Studenter ligesaa,

nem-

nemlig alle dem, som have overstaaet deres academiske Examina. Vil vi have, at vore Professorer skulle læse for at underviise, og vor Ungdom studere for at lære, maae Examina affkaffes. Jeg taler nu ikke om den første Examen eller Deposken; dens Bigtighed eller Uvigtighed angaaer Skolerne allene, og har ikke stor Indslydelse paa Academiet. De Examina, jeg her har med at giøre, er den anden eller philosophiske, og den tredie eller Attestagen. Den philosophiske Examens Bærdie har jeg prøvet i min upartiske Undersøgelse o. s. v. og fundet, at den ikke allene uden Videnskabs og Studeringers Skade kunde affkaffes, men at den endog burde affkaffes, naar man vilde vente at see Studeringer i Flor ved Academiet. En Ben, for hvis Domme jeg har megen Agtelse, har givet sit Biesald til, at denne Examen kunde affkaffes, naar man allene var forsikret, at Examina af de tre andre Faaculteter desto bedre og skarper bleve indrettede, og i samme nøye undersøgt, om Candidaterne havde i de øvrige Videnskaber og Sprog den fornødne Kundskab. Denne Forsigtighed giver en Frugt tilkiende, at maaskee det kunde skee, naar denne Examen ophævedes, som jeg i upartisk Undersøgelse har sagt, hverken

burde

burde eller vilde ssee, nemlig at den studerende Ungdom vilde forsømme at erhverve sig de Indsigter, som man kan kalde forberedende til ethvert Hovedstudium, og at den uden Forberedning af philosophiske Videnskaber vilde begive sig strax til sit Hovedstudium. Jeg for min Deel begriber ikke, af hvad Aarsag man skulde have denne Frygt i Dannemark meer, end i Tyskland; undtagen man vilde troe, at vor Nation var mindre oplagt til en grundig Studeremaade, end den Tyske; hvilket man vel ikke vil antage. I Tyskland veed man af ingen saa kaldet philosophisk Examen at sige. Jeg veed heller ikke, at Examina af de tre andre Faculteter indrettes der med meer Hensigt til at prøve Candidaternes Kyndighed i de Videnskaber og Sprog, som gemeenlig henregnes til det philosophiske Fagcultet, end hos os. Og dog finder jeg iblant tyske Theologer for Ex. Mænd, som have den meest udbredte Læsning i de gamle grædske og latinske Auctorer: Beviis: en Ernesti, Semler, Cramer — jeg finder Mænd, som have den vidtløftigste Kundskab i Historien: Beviis: foruden de anførte, en Walch, en Boysen og andre — Mænd, som have den dybeste Indsigt i den theoretiske Philosophie: Beviis: en Jerusalem, en

Mos-

Rosfelt, en Tollner — Mænd, som forbinde den fineste Smag i de skønne Videnskaber med deres theologiske Kundskab: Beviis: en Cramer, en Schlegel, en Jacobi og andre. Det samme kunde jeg sige om mange berømte tydske Jurister og Medici. Hvorfor have da disse Mænd ikke forsømt at skaffe sig Indsigt i de saa kaldte philosophiske Videnskaber, endskjønt de ingen philosophisk Examen havde ved deres Universiteter? — Nej! det har ingen Nød, og man kan gierne ogsaa hos os være sikker i dette Stykke. Det kommer kun an paa, som jeg alt har sagt i min Afhandling om Examina, at man gjør en fornuftig Studeringsplan antagelig, og at vore Professorer læse paa tydske Viis og ligesaa flittig, som de Tydske. Altting kommer an paa Lærernes Forelæsninger: ere disse indrettede med Smag; er Læreren ikke en purus putus i sin Videnskab, men har studeret den selv grundig; saa vil han snart viise sine Tilhørere Vejen til den samme grundige Kundskab, som han selv besidder, og opvække Lyst hos dem til at følge den. Jeg kiender dem, som fik først ret Smag paa de grædske og latinske Auteurs Læsning ved et Collegium over det hebraiske Sprog. Hvi skulde man da ikke kunne holde Forelæsninger over Dogmatiken,

Lovkyndigheden, ja over visse Dele af Medicinen selv, paa saadan en Maade, at man gav sine Tilhørere at forstaae, hvor nyttigt, ja nødvendigt det vilde blive for dem til en grundig Indsigt i deres Hovedvidenskab, at have seet sig om i Philosophie, Sprog, Historie o. s. v.? Ja, jeg er vis paa, at en Cramer i Theologien, en DONS i Lovkyndigheden, en Kottbøll i Medicinen kunne ikke læse mange Timer, uden at efterlade hos deres Tilhørere en Overbeviisning om det nye Vaand, der er imellem de philosophiske Videnskaber, og disse Hovedstudier.

Desuden forudsætter jeg jo, at de Studerende bringe fra Skolerne med sig nogen Forsmag paa de Sprog og Videnskaber, som man henregner til det philosophiske Facultet. Mon ikke denne Forsmag allene skulde drive dem til af sig selv at gjøre videre Fremgang, uden Frygt for nogen philosophisk Examen? Og hvor mangen en maae ikke, endog i nærværende Forfatning, sin hele Livstid lade sig nøye med den Kundskab, han i Skolen kan have faaet om de Sprog og Videnskaber, jeg taler om? Mange studere jo ikke ved Universitetet til den anden Examen; andre opholde sig vel ved Universitetet, men hø-

re

re ingen Collegier; og atter andre høre vel Collegier, men lære intet af dem, enten fordi Collegierne selv ere indrettede for Examens Skuld, eller fordi Studenten veed, at der ved Examen spørges meer, om han har været paa Collegier, end om han har lært noget der. Alle disse maae jo lade sig nøye til deres Hovedstudium med den Indsigt, de have faaet i Sprog og philosophiske Videnskaber i Skolen, eller paa egen Haand dyrke disse Kundskaber videre. Man maae derfor ansee Sagen som man vil, saa holder jeg det for afgjort, at den philosophiske Examen, saadan, som den nu er, er til ingen Nytte for Studeringer. I tre Fierding Aar lader sig umuelig, endog af den flittigste Student, noget lære i 5 eller 6 forskiellige Videnskaber, hvoraf han i sin Tid kunde have nogen retskaffen Nytte til sit Hovedstudium.

Men maafee denne, saavel som de andre Examina, kunde indrettes saaledes, at de bleve Studeringer til Nytte og Opmuntring? Maafee! Men i Almindelighed maa jeg tilstaae, at jeg ønsker Studeringer andre Opmuntringer, end Examina. Jeg ønsker, at vor Ungdom maatte studere af Lyst, ikke af Tvang (og Examina blive dog altid et Slags Tvang); at vo-

fordi jeg ikke nok havde taget det ufordeelagtige Sted i Betragtning, hvor Universitetet er anlagt. Jeg igientager det derfor endnu engang; man kan ikke giere nogen sikker Regning paa sine Forslags Udfald, saa længe Academiet bliver i Residencen. Der behøve Studeringer maa skee andre Opmuntringer; der lader sig maa skee ikke studere af Lyst allene, der maae maa skee og nogen Tvang til. Jeg har selv seet, hvad Forskiel der er paa Studeringers Drift i Tydskland ved et Academie, som er anlagt i en liden Bye, hvor den øvrige Deel af Byen tabes i Academiet, og et andet, som er anlagt i en større Stad, der har flere Næringsveie end Universitetet, der har en blomstrende Handel, adskillige høye Collegier o. s. v. Og dog er intet protestantisk Universitet anlagt i en for Studeringer saa ufordeelagtig Stad, som Kjøbenhavn.

Examina kunne vi da vel ikke aldeles afskaffe; men lad os indrette dem saaledes, at de giere Studeringer den mindst muelige Skade. Philokalus har givet en Plan til deres bedre Indretning; og jeg finder deri, som i hans hele Skrift, meget fornuftigt og antageligt. At Examina skee paa dansk, at de ere

ubundne i Henseende til Tiden, at de indskrænktes til visse Videnskaber, billiger jeg aldeles. Men den Mængde Examina, han foreslaaer, holder jeg slet ikke nyttig. Examen Juridicum for Er. skal efter hans Forslag blive ved, og dog skulle vi desuden have Baccalaurei juris, Magistri juris, Doctores juris: den theologiske Attestag skal blive ved, men foruden den en Baccalaurei-Examen, en Magister-, en Doctor-Examen i Theologien. Jeg kan aldrig troe, at disse mange Examina kunne have nogen god Virkning. Jeg befrngter stedse, at man vil studere for Examiners Skyld, studere for at faae en Examen, en Titel efter den anden, at man kan skrive sig Baccalaureus, Magister og Doctor i Theologien, ligesom Cancellie-, Justis- og Etats-Raad: jeg befrngter, at de examinerede Docenter ville misbruge Examina for at binde Munden paa de Docenter, som ikke examinere, og hindre dem fra at faae Tilhørere. Desuden have de academiske Wretitler i vore Tider og fornemmelig i Hovedstaden tabt deres Priis, og det var bedre, naar man vil bruge Titler til at belønne Fortienester, at man forvandlede dem til Cancellie-Titler, end at man vedligeholdte dem i deres gamle Form.

Nej!

Men! lad os beholde saa faa Examina, som mueligt; men lad de faae, vi beholde, være alvorlige og strenge. Lad ingen befordres til noget offentlig Embede, med mindre han har udstaaet en skarp Examen i de Indsigter, som udkræves til hans Embede. Tiden bør beroe paa ham selv, og han kan udsætte den saa langt, som han vil. Examen maatte skee offentlig paa dansk, og enhver Docent ved Academiet, han maatte være Professor, eller ikke, extraordinarius eller ordinarius, skulde have Frihed og indbydes til at examinere Candidaten.

Wilde man da endelig beholde en philosophisk Examen, saa vilde jeg kalde den en Examen i de skionne Videnskaber, og dertil udfordre 1. Kundskab om Fædrenelandets Historie, dets oeconomiske og politiske Forsatning. 2. Kundskab om andre Landes Producter, og Naboerigernes oeconomiske og politiske Forsatning. 3. Kundskab om den mathematiske og naturlige Jordbeskrivelse, hvorunder jeg befatter de for enhver Stand umistelige Indsigter i Astronomie og Physik. 4. Saa megen Kyndighed i det tydske, franske og engelske Sprog, at man kunde forstaae en ikke alt for vanskelig Autor, og have en historisk Kundskab om de fornemste

Skribenter i disse Sprog; og endelig 5. Den Svølse i Modersmaalet og i at tænke, lige meget, paa hvad Maade erhvervet, at man kunde opsætte en skriftlig Beretning om et foreslagt Factum, eller forklare sine Tanker tydelig over en bekiendt Materie.

Men, som jeg ofte har sagt, jeg holder denne Examen ikke nødvendig, under hvad Navn man ogsaa beholder den; allermindst, naar man af Candidaterne til den første Examen, ifald man beholdt denne, fordrede de samme Kundskaber, som jeg her har nævnet. Man kunde da uden Fare tillade en Student at begive sig, saa snart han kom til Academiet, til sit Hovedstudium, Theologie, Jura, Medicin. Naar han først i Skolen havde faaet nogen Smag paa den almindelige Litteratur, naar de, som holdt Forelæsninger i hans Hovedvidenskab, ikke selv vare puri puti, og endelig, naar han saae, at det var Mode at høre et cursus over visse almindelige Videnskaber, førend man ene og allene opofrede sig til sit Hovedstudium, saa vilde han uden Hensigt til nogen Examen gjøre det samme. Om han da bestemte sine første academiske Aar til denne almindelige Litteratur, eller han dyrkede den tilli-

ge med sit Hovedstudium, kom ud paa et. Jeg seer ikke, hvorfor han ikke kunde høre Dogmatik og Mathematik, Kirkehistorie og Philosophie paa een Gang. Philokalus vilde dog, at de to første academiske Aar skulde i sær være opofrede til Literaturen i Almindelighed. Derimod har jeg intet, naar man kun ikke maatte befrygte, at mange Studerende ikke fik Tid eller Raad til at opholde sig ved Universitetet, uden just disse to Aar, og at de efter deres Forløb altsaa maatte forlade Academiet, uden at have lagt sig noget efter deres Hovedstudium. Dette indseer denne skisnsomme Mand selv. Men, da han troer, at Theologie og Jura kan læres i en af vore Landsbyer, ligesaa godt, som i Kjøbenhavn, saa holder han det ufornødent, at en Student for Examens Skyld i disse Videnskaber, opholder sig et Par Aars Tid ved Universitetet, endskjønt det dog altid, siger han, var godt, naar det skeede. For Examens Skyld vilde jeg heller ikke, at en Student opholdt sig ved Academiet; jeg har derfor i min upartiske Undersøgelse foreslaget, at Theologerne kunde forlade Academiet, uden at underkaste sig nogen Examen der; og det samme, tænker jeg, kunde tillades Juristen, naar der sørgedes for, at han blev examineret, og skarp

examineret, inden han kom i Embede. Men jeg ønskede dog, at baade Theologen og Juristen kunde opholde sig saa længe ved Universitetet, at de ved egen Flid og gode Forelæsninger kunde lægge god Grund i deres Videnskaber, hvorpaa de siden, paa egen Haand, videre kunde bygge. Thi, jeg seer ikke, hvorfor det skulde blive mindre farligt for Studeringer, at lade Theologen og Juristen blive Autodidacter, end de andre Videnskabers Dyrkere. Kan Theologie og Jura læres ligesaa godt i en Landsbøye, som ved et Universitet, saa seer jeg ikke, hvorfor man ikke ligesaa vel i en Landsbøye kan studere Mathematik, Philosophie o. s. v. Det er dog ikke vanskeligere at overkomme et trykt eller skrevet Compendium over Mathematiken eller Philosophien, end et Collegium over Dogmatiken eller Rettergangen. Men den Mand, jeg har med at gjøre, har alt for rigtige Begreb om Videnskaberne til, at han skulde holde Risbøyes Collegium for Theologie, eller Hesselbergs Collegium for Jura. Imidlertid besværgter jeg, de vilde blive holdte derfor, naar man skulde kunne være Theolog og Jurist, uden at have hørt theologiske og juridiske Forelæsninger.

Den theologiske Examen kunde maaskee indrettes paa den God, som jeg alt har foreslaaget i upartisk Undersøgelse o. s. v. Philosophus troer, at mit Forslag om geistlige Consistorier ikke er simpelt nok, og var vanskeligt at holde Orden i og forebygge Misbruge ved. — Jeg veed ikke. Men, det er vist, at den simpelste og beste Plan kan komme i Uorden og give Anledning til Misbruge, naar Regjeringen ikke nøje vaager over de Personer, som er satte til at udføre den. Imidlertid har man geistlige Consistorier og theologiske Examina omtrent efter samme Plan i Tydskland, og, saa vidt jeg veed, endog i vor Konges tydske Stater, og jeg veed ikke af store Misbruge eller Uordener, som de der forvolde. Men det bør jeg dog endnu lægge til her, at, skulde saadanne Consistorier have den Nytte, jeg sigter til, burde de have Magt til at foreslaae Candidater til de ledige Præsteembeder; og, naar de skulde have denne Magt, burde man, ved at beskikke Sognepræster i de store Kiøbstæder, ikke see paa, om de havde tient mange Aar ved et lidet Kald, ved at beskikke Provster, ikke see paa, om de vare gode Regnskabsførere alene, men beskikke saadanne duelige og lærde Mænd, som Candidaterne kunde have den Tanke

ke om, at de vare dem i Indsigt og Værdom overlægne.

Om Magisterexamen finder jeg heller intet at lægge til det, jeg derom har sagt i upartisk Undersøgelse o. s. v. Det fornøyer mig, at en Mand af Philokalus's Indsigt og Erfaring har havt den samme Tanke, som jeg, at der burde være Magistre efter de forskellige Videnskaber, hvori enhver kunde have sin besynderlige Styrke, saasom Philosophie, Philologie o. s. v. Det skulde heller ikke være mig imod, at en og samme Person efter hans Forslag efterhaanden blev Magister i adskillige Videnskaber, naar man ikkun saae til, at der blev fordret lige skarp Examen i alle Videnskaber, og ikke tillod, at en Candidat slap igiennem med en svag Indsigt i en eller anden Videnskab, som han forlangte at kaldes Magister af, fordi han havde viist Styrke i en vis Videnskab; thi da vilde Magisterexamen snart blive det samme, som den nu er. Og for at undgaae denne Misbrug, vilde jeg ikke engang, at Skolelærerne, omendskjønt de bør underviise deres Ungdom i de første Grunde af adskillige Videnskaber, foruden Sprogene, skulde nødvendig være andet end Magistri

stri Philologiæ. Thi, jeg holder det for afgjort, at ingen med en ringe Indsigt i Philologien kan give sin Ungdom Smag paa de Gamles Læsning; derimod troer jeg, at man med Nytte kan lære et Barn de første Grunde i Videnskaberne, om man end selv ikke veed meget meer, naar man allene har et methodisk Hoved. Og hvor er desuden den retskafne Philolog, som er saa purus putus Philolog, at han ikke skulde have omseet sig saa meget i de andre Videnskaber, som man kalder philosophiske, at han i det mindste skulde kiende deres Værd, og ved nogen Tid og Anvendelse sætte sig i Stand til at underviise Ungdommen i dem med Nytte. Ingen kan have studeret en Videnskab til Grunde, at han jo tillige har maattet bekymre sig om mange andre; og det er ikke mueligt, at nogen kan læse og forklare de Gamles Skrifter med Smag, naar han er gandske vankundig i Philosophie, Historie og andre Indsigter. De, som derfor tale om Kyndighed i de grædske og latinske Skrifter, som om en blot Sprog- og Glose-Kundskab, forraade ifkun, at de ikke vide at sætte Priis paa de Gamles Læsning. Men herom taler jeg maaskee meer ved en anden Lejlighed.

Om Examina i de juridiske og medicinske Videnskaber, har jeg i min upartiske Undersøgelse intet talt, og taler her heller intet derom, fordi jeg hverken kiender disse Examiners nærværende Indretning, heller ikke Videnskabernes Lær selv, nok til at kunne bestemme, hvorvidt de behøve nogen Forbedring, og hvori den maatte bestaae.

Om de academiske Stipendier.

Dgsaa over denne Materie har Philofalus yttret adskillige rigtige og grundede Tanker, som jeg ikke vil igientage. Min Agt er ikkun at giere Forslag til nogle Forandringer i de academiske Stipendiers Uddeling, hvilke, jeg troer, skulde tiene til Studeringers Befordring.

Det er vist, som Philofalus har sagt, at Stipendier ikke bør ansees som Almisser, og at Fattigdom allene ingen Paastand bør giere paa at nyde dem. Men Belønninger torde jeg dog heller ikke kalde dem med samme Forfatter. Deres Hensigt var vist nok ikke at belønne enten den Fattige eller Rige, men at gribe den fattige Duelige under Armen, og sætte ham i Stand
til

til at giøre Fædrenelandet i sin Tid Tienester, hvortil udfordres Duellighed, og som han ikke vilde have giort det, ifald han havde manglet Understøtning. Der er vel altsaa ingen Tvivl om, at jo den Fattigere bør have Ret til at nyde Stipendier, frem for den Rigere, naar de begge give lige stort Haab for Estertiden. Dette bør saa meget meer iagttages ved de academiske Stipendiers Uddeling, som ingen gandske Fattig lettelig kan komme til Academiet, naar den sidste Skoleforordning efterleves, med mindre han har besynderlige Talenter til Studeringer. Men er han først for sit gode Nemes Skyld i sine Skoleaar blevet understøttet ved offentlig Hielp, saa var det Synd at forlade ham paa Halvvejen, og at slaae Haanden af ham, naar han var kommet til Academiet: ja det var en Ubillighed imod Staten, efterdi den Bekostning, som var anvendt paa ham i hans Skoleaar, var spildt, naar man unddrog ham den Hielp, hvorved han skulde fortsætte sine Studeringer videre.

Jeg holder det for en Feil, at en fattig Student ikke kan nyde Stipendier, saasnart han kommer til Academiet, men maae vente eet og ofte to Aar, inden han kan faae Sted
paa

paa Regenzen eller Klosteret. Det heder gemeenlig, ingen maa nyde disse Stipendier, i det mindste ikke det sidste, førend han har sin anden Examen; og, naar han endelig har faaet den, og er saa lykkelig at blive udnævnt til et af disse Stipendier, saa maa han gemeenlig respectere et halvt og ofte et heelt Aar, inden han kan komme til virkelig at høre dem. Hvad skal han i disse halvandet eller to Aar leve af? Har han ingen Venner, som kunne underholde ham saa længe, nødes han til at forlade Academiet, saa snart han har faaet sin første Examen, og seer det enten aldrig igien, eller ikkun nogle faae Maaneder for sine Examina. Mangen Fattig, som i Skolen har givet det beste Hjaab, gaaer paa denne Maade gandske glip af de academiske Stipendier, som dog vare i sær bestemte for ham, og taber sig af Mangel paa Understøtning iblant den store Hob.

Jeg vilde derfor, at den, som uagtet sin Armod var antaget i en offentlig Skole og understøttet ved Skolens Stipendier, fordi han viiste besynderlige Gaver og Eyst til Studeringer, skulde, saa snart han kom til Academiet, og var indskrevet iblant Studenters Tal, nyde Regenzen og Klosteret, ligesom de Island-

ske

ffe Studerende. Til den Ende burde Rectorer ved de offentlige Skoler aarlig et halvt Aar for St. Hans Dag indsende en Fortegnelse til Universitetet paa de Candidater, som af deres Skole nødvendig behøvede academiske Stipendier strax, for at blive ved Akademiet; og, naar denne Fortegnelse af vedkommende Biskop var approberet, burde saadanne Fattige, saasnart de kom til Akademiet, anvises Sted paa Regenzen og Klosteret. Men det forstaaer sig, at hvor de fra en Skole dimitterte Disciplers Oplagspenge beløb sig til saa meget, at de kunde veye op imod Regenzen og Klosteret for et Aar eller to, burde de i saa lang Tid udelukkes fra at nyde disse Stipendier, og imidlertid fortsætte deres Studeringer ved Hielp af deres Oplagspenge; eller, hvor Oplagspengene ikkun veyede op imod det ene af de omtalte Stipendier, burde de ogsaa ikkun nyde det ene for det første.

Hvad Collegierne angaaer, saa vilde jeg just ikke, som Philokalus, giemme dem til de graduerede Personer allene; men det er dog vist, at jo større et Stipendium var, jo større burde Dueligheden være hos Candidaten, som skulde nyde det.

Det theologiske Facultet har i mine Tan-
ker alt for vigtige Stipendier ene at raade over.
Jeg kalder Regenzen og Klosteret vigtige Sti-
pendier; thi at have frie Huus og Ildbrand,
og 50 til 60 Rixdaler aarlig for intet, er en
meget betydelig Sag for et ungt Menneske, som
ikke er vant til Overflødighed. Jeg seer ikke,
hvorfor saa vigtige Stipendier skulde bortgives
af de theologiske Professorer allene? Derved
skeer, at sielden nogen kommer til at nyde dem,
uden Theologer, enten de nu virkelig ere det,
eller i det mindste gjøre sig dertil, indtil de ha-
ve, hvad de søge, i Hænder. Dette gik an
paa den Tid, da ingen studerede Theologie,
uden de Fattige, og ingen Jura eller Medicin,
uden de Rige; og fra denne Tid har dette Theo-
logernes Privilegium ventelig sin Oprindelse.
Men nu er meget forandret i dette Stykke.
Det holdes ikke meer for vanhelligt og rygges-
løst at studere Jura; Medicinen er det nu ikke
saa vanskeligt at studere, som i forrige Tider,
og der ere flere Befordringer nu end tilforn
for dens Elskere; og Theologien kan man ven-
te, vil, formedelt vore Geistliges kiendelig
tiltagende Smag, Oplysning og Sædelighed,
esterhaanden drage flere til sig af formuende og
vel opdragne Folkes Børn. I saadan en For-
fat-

fatning bør Theologerne ikke have alt, og der bør ogsaa være noget for de fattige Jurister og Medici, eller dem, som gjøre sig en vis Videnskab af det philosophiske Facultet til deres Hovedstudium. Derfor burde ogsaa ethvert Facultet have et vist Antal af de aarlig ledige Pladse paa Regenzen og Klosteret at bortgive.

Hvad de Prøver angaaer, som bør fordres af dem, der nyde de academiske Stipendier, da er jeg enig med Philokalus i at affkaffe Disputeerevelserne, som ikke allene uskikkede til at viise en Persons Duellighed, men ogsaa skikkede til at fordærve Tænkemaaden og Smagen. De Disputeerevelser, som daglig foretages paa Klosteret, har jeg alt talt om, og billiget de Forandringer, som Philokalus har foreslaget med dem. Jeg vil endnu lægge til, at man kunde underrette hinanden i de Timer, man kom sammen paa Klosteret, om Literaturens Tilstand saavel hos os selv, som hos andre Folk, ved at meddele hinanden Kundskab om de nyeste Skrifter, som vare udkomne saavel hjemme, som hos Fremmede. Til hvilken Ende det var godt, om de beste Journaler i de fornemste Sprog bleve anskaffede paa Communitetets Bekostning, som altid kunde give Ma-

terie nok til Samtaler. — Af dem, som havde Sted paa et af de tre Collegier, kunde man gierne forlange, at de, inden de forlode Collegiet, skulde give en trykt Prøve paa deres Duellighed i den Videnskab, som de havde giort til deres Hovedstudium. Og, naar de havde lagt paa et Collegium i 2 Aar, kunde ogsaa paalægges dem, at holde nogle Timer om Ugen offentlige Forelæsninger i en eller anden Videnskab, uden Betaling.

Om Ridderacademiet i Sorøe.

Bor Ridderacademie fortjener vel, at jeg berører det med to Ord, og om det er mueligt, gjør nogle Forslag til dets Opkomst. Det har baade i ældre og nyere Tider havt en Mængde berømte og duelige Lærere, som have giort Fædrelandet Ære; det har i sine gode Tider dannet et ikke ubetydeligt Antal af unge Adelsmænd og Hovmestere; og det kunde endnu gjøre Landet stor Nytte, naar det blev understøttet.

Hvortil have vi et Ridderacademie? hører jeg ofte spørges. Hvorfor kan Adelen ikke ligesaa vel studere ved Universitetet, som de Borgelige? — Jo, naar Universitetet ikke til

Ulykke var i Hovedstaden, saa behøvede vi, i mine Tanker, intet Ridderacademie; saa kunde og vilde Adelen studere ved Landets Universitet, saa godt, som de Borgerlige. Men Universitetets Anlæg i Hovedstaden gav i sær i de ældre Tider, da Adelenes Anseelse var stor, Anledning til at tænke paa et Ridderacademies Oprettelse; hvilket man maaskee ikke skulde tænkt paa, dersom Universitetet var blevet anlagt i en liden Stad, i det mindste skulde man vel ikke i nyere Tider have fuldet paa at fornye det. I Hovedstaden fele de adelige Børn alt for meget deres Adel: saa længe de ere i deres fornemme Forældres eller Slægtninges Huus, tage de alt for megen Deel i den Ære, som beviises disse. De faae idelig Anledning at tænke paa deres Stand og Fødsel; og naar de studere tilsammen med de Borgerlige, kan Videnskabernes Baand ikke saa meget sammenknytte dem, som Standen adskiller dem. De see hinanden ikke tiere, end i Læsetimerne, og see hinanden da under megen Tvang af Complimenter og Ydmyggheder. Læreren, som i Børnene stedse seer paa de alt for nær værende fornemme Forældre, gjør baade af Frygt, og af Hovmod, og af Interesse, for megen Forskiel imellem de Adelige og Borgerlige; og stiler sin hele Un-

Deriisning meest efter de første. Dette forvolder Der en vis ubehagelig Zvang hos dem begge, og sætter dem paa begge Sider i en Forlegenhed, som gjør, at de i en Hovedstad heller findere adskillte, end samlede. Naar derimod Univerfiteter er anlagt i en liden Stad, ere de Aldeelige ude af Forældrenes Huus, og man tildeeler dem Væren meer efter deres personlige Værdie; end efter deres Forældres Anseelse. De have her meer Smagang med de Borgerlige; de mætte paa begge Sider, at Naturen har givet dem eens Tilbøieligheder, eens Svagheder; og dette Naand smytter Menneſker imellem dem. Rævene, som ubesmyrede om de Stores Hus Døst, hvilken de mindre behøve, end i Hovedstaden, see blot paa deres Interesse, smigre de Tilhørere meest, som de vinde meest ved, enten de ere Aldeelige eller Borgerlige. Dette holder begge Stænder i et Slags Rigevagt, som fattes alst for meget, naar de findere sammen ved Hoffet og i Hovedstaden.

Et Midderacademie har alſaa en Tid været fornødent i Danmark. Om denne Forænhed er ſaa ſør nu, ſom den har været, vil jeg iſſe beſtemme. Proſ! vi have et Midderacademie i Randet. Et anſeeligt Vord er hen-

lagt dertil, som, saavidt jeg veed, ikke kan tages derfra. Academiet fortjener for den Nytte, det allerede har gjort, Regjeringens Aagt og Omsorg. Lad os da tænke paa, at giere denne Stiftelse saa nyttig for Landet, som den i nærværende Forsatning kan blive.

Jeg har talt om det skadelige Monopolium, som Kiøbenhavns Universitet har. Kunde man ikke ophæve dette Monopolium, og befordre en for Videnskaberne nyttig Emulation, naar man oprettede Ridderacademiet til et Universitet, og gav det alle et Universitets Nødtigheder og Friheder? Det skulde derfor blive et Ridderacademie, og de Indretninger, som ere giorte der til Adelsens Fordeel, skulde endnu stedsse komme dem til Nytte. Men de skulde studere her i Flæng med de Borgerlige, og jeg er vis paa, naar det blev ikke allene befalet (thi det er alt skeet), men og alvorligen paaseet, at ingen adelige Børn maatte reise udenlands, særrend de havde studeret [nogle Aar ved et dansk Universitet, vilde de fleste af sig selv vælge Sorøe Academie. Men for de Borgerliges Skyld burde det have alle Universitets Privilegier, ligesom det gamle Ridderacademie har havt. De, som havde Stipendier ved Kiøbenhavns Uni-

ver-

versitet, endog de, som havde Sted paa et Collegium, burde have Tilladelse at studere ved hvad Universitet, de vilde, og lige fuldt nyde deres Stipendier. Ja, det vilde være godt, om Professorerne i Sorøe fik en Haand med i de academiske Stipendier, og havde Ret til at udnævne et vist Antal til at nyde dem. Denne Indretning kunde gieres uden nogen synderlig Beføstning. Sorøe Academie kunde den i det mindste ikke skade; og skadede den Kiøbenhavns, ved at formindske de Studerendes Antal der, og drage dem til Sorøe, saa fik Professorerne ved Kiøbenhavns Universitet være betænkte paa at blive ligesaa nyttige for de Studerende, som de i Sorøe: de beholdt dog altid Forspring nok for disse. Det er vist, at Professorernes Antal i Sorøe er noget lidet for et Universitet. Jeg haaber ogsaa, at der med Tiden vilde findes Udveie til at lønne flere, men for det første fik man nøyes med dem, som ere der; og jeg tvivler ikke paa, at der jo snart vilde indfinde sig en Mængde unge Docenter, som indtil videre kunde bøde paa Professorernes ringe Antal.
